

— svjedodžbe i diploma Medicinskog fakulteta u Beču god. 1874. iz lične dokumentacije dr Bogoslava Mažuranića,

- o plaći dr Bogoslava Mažuranića,
- i drugi dokumenti.

U koliko je nečija smrt prvi trenutak da ga vrednujemo, onda se to doista može reći za smrt 22. II 1918. god. u Novom Vinodolskom, odnosno pokop dr Bogoslava Mažuranića. Nije slučajno, da je na njegovom pokopu bilo nekoliko tisuća ljudi iz cijelog Vinodola, a i više stotina Srba iz Drežnice, što je potpuno razumljivo, jer je dr Bogoslav Mažuranić bio iskreni protagonista Hrvatsko — srpske koalicije, faktičkog hrvatsko-srpskog jedinstva i južnoslavenskog zajedništva. Novljanska omladina bila je na pokopu odjevena u živopisnim novljanskim narodnim nošnjama, a prisustvovala su mu i školska djeca.

Nesumljivo je da je dr Bogoslav Mažuranić, i neserijska ličnost, i liječnik neserijskog formata, koji itekako zaslužuje da se temeljitije i konačnije pretrase i vrednuje. Njegova sudbina liječnika je sudbina liječnika i javnog djelatnika u malom i nepokorenom hrvatskom narodu, kao i u malim i nepokorenim svim našim bratskim jugoslavenskim narodima i narodnostima, koji su se u toku svoje mukotrpane ali slavne povijesti morali boriti za svoju slobodu. Zanimljivo je da se prilikom raskrinkavanja Friedjungovog procesa u vrijeme vladavine zloglasnog bana Cuvaja, dr Bogoslavu Mažuraniću pokušalo oduzeti mjesto općinskog liječnika u Novom Vinodolskom, što je potvrda poznate činjenice, kako svaki liječnik prirodom svojeg, objektivno najhumanijeg poziva, uz obavljanje svojih profesionalnih obaveza, mora služiti svome narodu najpunijim intenzitetom svoje javne, društvene djelatnosti.

I da istaknem na kraju: ovaj moj sintetski osvrt smatram samo jednom skromnom motivacijom da se baci, usmjeri više svijetla, na humanistički profil ovog zaista istinskog narodnog liječnika, kao što je to bio dr Bogoslav Mažuranić.

LITERATURA:

- ¹ Može se dobiti od pisca.

Ivan MARIČIĆ

A HUMANITARIAN PROFILE OF PHYSICIAN BOGOSLAV MAŽURANIĆ, M. D. (1866-1918)

Bogoslav Mažuranić, M. D., was a person of many capacities: a physician, humanitarian, politician, a defender of brotherhood between the Croats and Serbians and a respected Croatian of profound Yugoslav orientation. Even though he worked as a general practitioner, at the end of the 19th and for the first two decades of the 20th century, he achieved enviable results under complex political turmoils. This was possible due to his uncommon ethical nature, generous and material care for the sick and poor. This text is a synthetic retrospect on his public activities and medical practice and can serve as a motivation for further research since it deals with a physician and humanitarian of uncommon dimensions.

(Rad je primljen u Uredništvu 27. IX 1982. god.)

Georgi PETKOV

DR TRIFUN GREKOVSKI, BORAC ZA NACIONALNA PRAVA MAKEDONSKOG NARODA

Dr Trifun Grekovski se ubraja u red naprednih makedonskih intelektualaca koji su svoje životno delo posvetili borbi za slobodu svog porobljenog naroda.

Slika br. 1. Dr Trifun Grekovski.

Rođen je 1. VIII 1897. god. u gradu Enide Vardar* u makedonskoj revolucionarnoj porodici, koja aktivno podržava i pomaže ideje i rad

* Enide Vardar danas se nalazi u Grčkoj.

VMRO**. Zbog ovakve aktivnosti cela porodica je u nemilosti prvo kod turske a kasnije i grčke vlasti; otac Kostadin platio je životom, dok je mladi Trifun isključen iz Solunske gimnazije pred sami svršetak sedmog razreda. Sa mnogo upornosti i volje, i pored velikih teškoća Trifun uspeva vanredno da završi gimnaziju 1914. god.

U vreme kada se mladi Trifun formira kao intelektualac, Makedonija je već podeljena između balkanskih zemalja***, a njegov rodni grad potpao pod grčku vlast. Suočen sa istinom da će morati raditi u Grčkoj, da će se služiti jezikom koji je njemu tuđ, odlučuje da svoje školovanje produži u Švajcarskoj, gde su se u to vreme školovali većina makedonskih intelektualaca. God. 1914. upisuje se na Medicinski fakultet u Ženevi gde je i diplomirao 9. IV 1920. god.

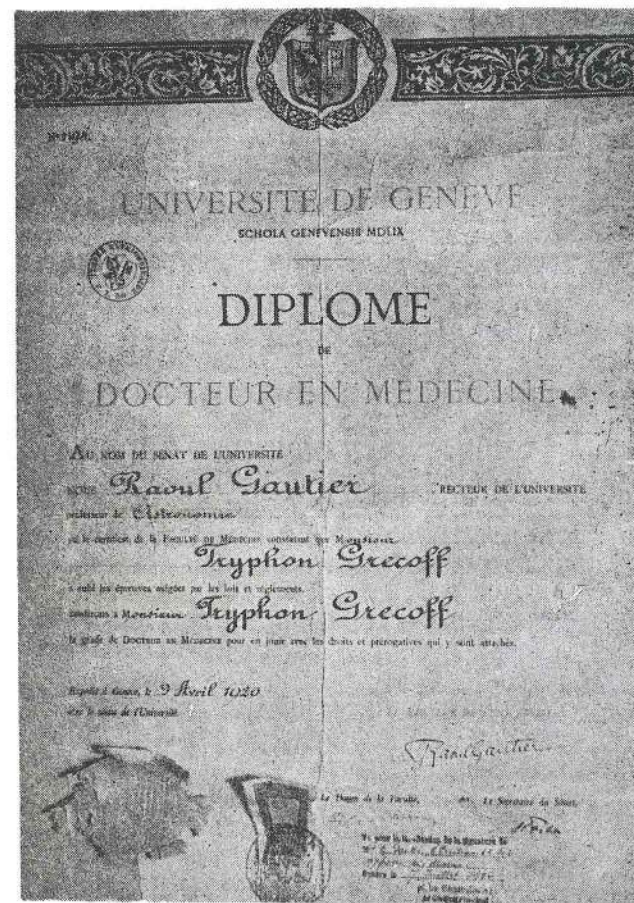
Period u kome dr Grekovski boravi kao student u Švajcarskoj poklapa se sa vremenom kada se u Evropi i na Balkanu odigravaju velika zbivanja. To je period neposredno pred, za vreme i po završetku Prvog svetskog rata, koji je jedan od najvažnijih momenata u istoriji makedonskog naroda. Ovde se dr Grekovski aktivno uključuje u napredni pokret makedonskih studenata i intelektualaca u Švajcarskoj, okupljenih oko „Akadenskog makedonskog društva” čiji je cilj borba za nacionalna prava makedonskog naroda.

Slika br. 2. Tri člana Akadenskog makedonskog društva u Ženevi sa knjigom „Makedonija nekada i danas”. Prvi sa leve strane je dr Grekovski.

** Vnatrešna Makedonska Revolucionerna Organizacija formirana je 1893. god. u Solunu s ciljem da vodi borbu za nezavisnost Makedonije.

***God. 1913. po završetku Drugog balkanskog rata Bukureškim mirom Makedonija je podeljena na tri dela: Pirinski deo dodeljen je Bugarskoj, Jegejski Grčkoj, a Vardarski Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, kasnijoj Jugoslaviji.

Slika br. 3. Diploma dr Grekovskog.

Članovi ovog društva poznati su po svojoj naprednoj ideologiji, rešeni da služe za delo u borbi za slobodu svog vekovima porobljenog naroda. Kada se 1919. god. na Pariskoj mirovnoj konferenciji*, rešavala sudbina mnogih naroda, među kojima i makedonskog, članovi ovog društva obraćaju se usmenim i pismenim putem tadašnjim evropskim autoritetima na Mirovnoj konferenciji sa zahtevom za dobijanje nezavisnosti svoje zemlje. Tako su 14. XI 1920. god. uputili telegram sekretaru Društva naroda** u Ženevi Erihu Dramondu, u kome povodom Drugog zasjedanja Asambleje preporučuju „da ne zaboravi da se ne zauzme za sudbinu Makedonije” čiji narod nije bio konsultovan, saglasno sa principima za samoopredeljenje naroda.

* Po završetku Prvog svetskog rata, od 18. I do 28. VI 1919. god. u Versaju kod Pariza, potpisan je mirovan dogovor, po kojem je Makedonija i dalje ostala rasparčana.

** Međunarodna organizacija osnovana 28. IV 1919. god. na Konferenciji mira u Versaju, sa zadatkom da očuva mir u svetu, kolektivnu bezbednost i političku nezavisnost svih članica Društva. Sedište Društva bilo je u Ženevi.

Nakon završetka studija 1920. god., dr Grekovski je kao primeran student dobio zaposlenje na Dečjoj klinici u Ženevi, gde radi naredne tri godine.

Sada već oformljen akademski građanin dr Grekovski svoju političku aktivnost uzdiže do tog stepena da je već 1920. god. postao član Međunarodnog biroa za prava naroda i sekretar Komisije za Makedoniju. Ova funkcija daje mu velike mogućnosti za rad i doprinos u borbi za slobodu i državnost svoje zemlje. Koristeći priliku kao sekretar Komisije on je 28. VI 1921. god. posetio visokog funkcionera Društva naroda u Ženevi Helmera Rostinga i uručio mu je peticiju u vezi makedonskog pitanja.

Peticija dr Grekovskog sadrži najvažne momente iz bliske istorije makedonskog naroda, među kojima su: borba protiv Turske imperije, osnivanje i rad VMRO, Ilindenski ustanak* i deo Kruševskog manifesta**, Mladoturska revolucija*** i stanje u Makedoniji, sudbonosne posledice od 1912. do 1919. god., kada je posle Bukureškog i Versajskog mira teritorija podeljena među balkanskim državama.

U završnom delu peticije dr Grekovski apeluje na poštovanje principa samoopredeljenja naroda:

„Mi Makedonci tražimo da se ovo neprikosnoveno pravo poštuje, budući da makedonski narod ima nepobitne sposobnosti sam da upravlja, zato što on nije jedna amorfn masa, niti nesložan kolektiv kao što mnogi zainteresovani pisci hoće to da tvrde. Naprotiv, u Makedoniji postoji nepokolebljivo duhovno jedinstvo zasnovano na osnovu zajedničkih patnji i stradanja masa koje se nalaze pod ropstvom. Na osnovu ovog duhovnog jedinstva naslanja se uzvišen samopregor makedonskih masa za nezavisnost svoje zemlje, u kojoj su tokom svih vremena nicali heroji, apostoli i mučenici.”

Peticija se završava rezimeom:

„Za svakoga koji poznaje Makedoniju i apetite balkanskih država, neće biti teško da shvati da mi tražimo sledeća rešenja: Izdizanje Makedonije u nezavisnu državu, sa čime će se jednom za uvek staviti kraj na rasparčanost među balkanskim državama, sa time će makedonski narod prestati da bude objekt komercijalnim događajima između svojih suseda”.

Peticija dr Grekovskog nije dala očekivane rezultate, ali je dala na znanje evropskoj i svetskoj javnosti da makedonski narod nikad neće da se pomiri sa sudbinom da bude večno porobljen, i da će se boriti sve dokle dok ne dobije svoju slobodu i nezavisnost.

Svoju dalju političku aktivnost dr Grekovski produžuje na stranicama časopisa „Makedonsko soznanie” koji izlazi u Beču, gde publikuje podatke iz prošlosti makedonskog naroda, sa namerom da popularizuje istoriju Makedonije.

* Ustanak makedonskog naroda protiv turske vlasti 2. VIII 1903. god.

** Rukovodstvo Ilindenskog ustanka u oslobođenom Kruševu uputilo je poziv muslimanskom stanovništvu da se priključi ustanku.

*** Pokret turske buržoazije za uspostavljanje ustavnog režima u zemlji 1908. god.

Sve ove političke aktivnosti ovog naprednog makedonca nisu ostale neprimećene od vlade zemalja kojima su pripali delovi Makedonije. Tako je Bugarska osudila dr Grekovskog na smrt u odsustvu. Kada se 1924. god. vratio u svoj rodni grad, Enide Vardar, grčkim vlastima je bio „trn u oku” i kao „persona non grata” bio primoran da napusti svoju rodnu grudu i da pređe da živi u Vardarski deo Makedonije, koji je pripao Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca odn. Jugoslaviji. Doselio se u Gevgeliju 1925. god., gde je sa malim izuzetcima ostao do kraja svoga života.

U Gevgeliji dr Grekovski radi kao sreski lekar, ali je zbog svojih ideja o makedonskom nacionalnom pitanju pod stalnom kontrolom vlasti. Radi naporno, sprovodi vakcinaciju protiv varirole, a u privatnoj ordinaciji leči bolesnike od malarije, koja je u to vreme harala na ovom području.

Za vreme okupacije Bugara (1941-1945) porodica dr Grekovskog aktivno je uključena u narodnooslobodilački pokret opštine Gevgelije*. Dr Grekovski je tada više puta bio interniran.

15. VIII 1944. god. dr Grekovski sa celom porodicom prelazi na slobodnu teritoriju gde u selu Žegljane (Kumanovo) formira prih-

Slika br. 4. Dr Grekovski 1955. god. na radu u Gevgeliji.

* Supruga dr Grekovskog, Taška Grekova, radila je kao ilegalac, a u KPJ primljena je 1942. god.

vatilište ranjenih i bolnih boraca NOB. Kasnije radi kao lekar u partizanskoj bolnici smeštenoj u manastiru sv. Prohora Pčinskog**. Tu ostaje do oslobođenja, kada prelazi u Kumanovo, pa u Skoplje, gde radi kao garnizonski lekar. God. 1945. postavljen je za sreskog lekara u Bitolju, a godinu dana kasnije za vršioca dužnosti upravnika bolnice, u Bitolju, na koju dužnost ostaje sve do 1960. god. God. 1961. ponovo se vraća u Gevgeliju, gde je upravnik Zdravstvene stanice, a kasnije i upravnik Doma zdravlja, na kom položaju ostaje sve do penzionisanja 1962. god. Ovde se dr Grekovski posvećuje razvoju zdravstvene mreže u opštini, posebno preventivnoj službi (sprovođenje vakcinacije BCG, varirole, Ty, DiTePer i eradikaciji Malarije, koja je u to vreme još bila veliki zdravstveni problem). On je jedan od prvih osnivača organizacije Crvenog krsta u Gevgeliji, a aktivnost u ovoj dobrotvornoj organizaciji produžuje i posle penzionisanja, kada radi na edukaciji mladih kadrova.

Umro je 9. VI 1973. god. u Gevgeliji.

Dr Trifun Grekovski je bio čovek široke kulture, koji je ceo svoj život posvetio lekarskom pozivu i borbi za nacionalna prava i državnost Makedonije. Kao lekar bio je odan svom pozivu, uvek spreman da pomogne bolesnim i nesrećenim, a kao političar bio je iskren i nepokolebljiv patriota, predan delu i borbi za slobodu svoje vekovima porobljene domovine Makedonije. Za svoj dugododišnji rad dr Grekovski je više puta nagrađivan i odlikovan.

Ovakvim svojim kvalitetima dr Trifun Grekovski zaslužuje da se svrsta u redove naprednih makedonskih intelektualaca zabeleženih u istoriografiji Makedonije.

IZVORI I LITERATURA

¹ Arhiv Medicinskog centra u Gevgeliji. — ² Grkova T., *Spomeni za Dr. Trifun Grekovski* (neobjavljeno). — ³ Institut za nacionalnu istoriju, Skopje, *Istorija na makedonskiot narod*, knjiga vtora. Skopje, 1969, 236-241, 297-305, 376-378. — ⁴ Institut za nacionalnu istoriju — Skopje, *Istorija na makedonskiot narod*, knjiga treta. Skopje 1969, 433-437, 425-428. — ⁵ Kartov V., *Gevgelija do Balkanskite vojni*. Skopje, 1966, 151, 197. — ⁶ Kartov V., *Gevgelija i gevgelijskiot kraj od Balkanskite vojni do osloboduvanje*. Skopje, 1969, 217. — ⁷ Kuševski V., *Makedonija pred Društvo na narodite 1920-1921 godina*. Radio-televizija Skopje, 1968, 13-30. — ⁸ Kuševski V., *Istorija-Spisanie na sojuzot na istoričarite na Makedonija*. Skopje, 1973, 279-282. — ⁹ *Mala enciklopedija*, Prosveta, I. Beograd, 1968/69, 258, 259, 283, 433, 543. — ¹⁰ *Mala enciklopedija*, Prosveta, II, Beograd, 1968/69, 107, 216.

Georgi PETKOV

TRIFUN GREKOVSKI, M. D., A FIGHTER FOR THE NATIONAL RIGHTS OF THE MACEDONIAN PEOPLE

He was born in 1897 in Enigé on the Vardar — today in Greece. Educated at a gymnasium in Thesaloniki, he was a very progressive young man fighting for the liberation of his country.

** Ovde je 2. VIII 1944. god. održano Prvo zasedanje Antifašističko sobranje narodnog oslobođenja Makedonije i postavljeni temelji Narodne Republike Makedonije u sklopu Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

As a medical student in Geneva he becomes member of the progressive Macedonian intelligense movement — the so-called "The Academic Macedonian Movement". He began his medical career in 1920 at Pediatric clinic in Geneva.

As a member of the "International movement for peoples rights" he is chosen a secretary of the Macedonian committee. In 1921 he handed Helmer Rosting (a functionary of the "League of the Nations") a petition. It concerns the problem of liberation of the divided Macedonia and the war for the Macedonian nationality.

As a physician he works in a partizan hospital in the monastery of St. Prohor Pchinski. After the liberation he lives and works in Bitola. He comes back to Gevgelija in 1952 and dies in 1973. He loved his medical profession and spent all his life fighting for the liberation of his country Macedonia.

(Rad je Uredništvo primilo 10. X 1980. god.)